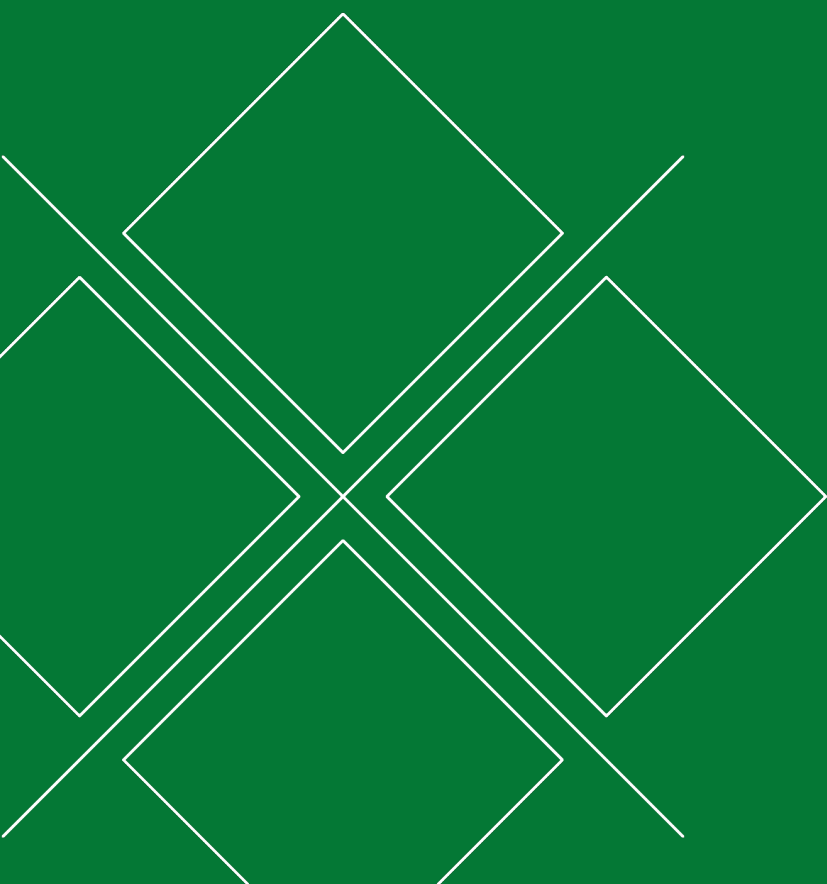

ANAGMIS
OCENA ROZWOJU JST

RANKING ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMIN WIEJSKICH, MIEJSKO-WIEJSKICH, MIEJSKICH I POWIATÓW GRODZKICH

[pierwsze dziesiątki]

EUGENIUSZ SOBCZAK
MICHAŁ STANISZEWSKI

RANKING ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMIN WIEJSKICH, MIEJSKO-WIEJSKICH, MIEJSKICH I POWIATÓW GRODZKICH [pierwsze dziesiątki]

Badania nad zrównoważonym rozwojem gmin są prowadzone od wielu lat, a wskaźniki, na podstawie których są opracowywane rankingi obejmują szesnaście lat (2003-2019). Relatywnie długi przedział czasu oraz objęcie badaniami wszystkich gmin w Polsce podnosi wartość prezentowanych rankingów, jak też wyników badań prezentowanych w publikacjach autorstwa E. Sobczaka i M. Staniszeńskiego (dostępnych m. in. na stronie: www.wydawnictwopw.pl). Podstawą tej metodyki jest zbiór piętnastu zmiennych, przedstawionych poniżej, w których skład wchodzi wskaźniki wyjaśniające rozwój gospodarczy, społeczny i ochronę środowiska.

1. Wydatki majątkowe inwestycyjne per capita (10 zł = 1 punkt);
2. Wydatki na transport i łączność per capita (10 zł = 1 punkt);
3. Odsetek wydatków majątkowych inwestycyjnych w budżecie (1% = 1 punkt);
4. Odsetek wydatków na transport i łączność (1% = 1 punkt);
5. Odsetek dochodów własnych w budżecie (1% = 1 punkt);
6. Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców (1 osoba = 1 punkt);
7. Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców (1 osoba = 1 punkt);
8. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (1 podmiot = 1 punkt);
9. Odsetek radnych z wyższym wykształceniem (1% = 1 punkt);
10. Napływ ludności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (1 osoba = 1 punkt);
11. Odpływ ludności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (1 osoba = minus 1 punkt);
12. Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych na 1000 mieszkańców (1 absolwent = 1 punkt);

13. Odsetek mieszkańców korzystających z usług sieci wodociągowej (1% = 1 punkt);
14. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacji komunalnej (1% = 1 punkt);
15. Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków (1% = 1 punkt).

Suma punktacji piętnastu zmiennych jest traktowana jako wyprzedzająca miara realizacji celów długoterminowych (sumaryczna punktacja), która jest wykorzystywana do pozycjonowania (rankingowania) gmin, w ramach czterech kategorii (gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, miejskie i powiaty grodzkie). W edycji rankingu 2020 roku (dane z roku 2019) zaprezentowano ranking uszeregowany według punktacji sumarycznej. Analiza rankingów pozwala oceniać poziom rozwoju w relacji do innych gmin, a ocena poszczególnych zmiennych umożliwia identyfikowanie osiągnięć (dobrych praktyk) w analizowanych gminach. Celem zaprezentowanych badań i rankingów jest promowanie rozwoju i identyfikowanie dobrych praktyk w realizacji kluczowych celów długoterminowych (kształtowanie konkurencyjności inwestycyjnej i kreowanie miejsc pracy, kształtowanie konkurencyjności migracyjnej-poprawianie warunków życia mieszkańców, rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie wskaźnika samodzielności finansowej-udziału dochodów własnych). Hipotezy badawcze są dwie, a mianowicie, poziom sumarycznej punktacji zależy od położenia w relacji do centrów lub od takich czynników endogenicznych, jak turystyka lub przemysł wydobywczy. Laureaci-pierwszej dziesiątki w rankingu uszeregowanym według syntetycznego miernika rozwoju realizują cele rozwojowe-długoterminowe systematycznie i tworzą w ten sposób dobre praktyki.

Gminy wiejskie

W rankingu według sumarycznej punktacji większość gmin wiejskich z pierwszej dziesiątki wykazuje się harmonijnym rozwojem, czego wyrazem jest, że wiele zmiennych decyduje o poziomie miernika realizacji celów długoterminowych-sumarycznej punktacji. Przykładem takich gmin wiejskich są: Tarnowo Podgórne, Kobierzyce i Kleszczów (trzy pierwsze w rankingu). Dwie z tych gmin są położone w obszarach metropolitalnych (poznański i wrocławski), co w znacznym stopniu wyjaśnia uwarunkowania rozwoju. Samorządy tych dwu gmin utrzymują na wysokim poziomie wydatki inwestycyjne-ponad 3000 zł per capita (cele długoterminowe) oraz liczbę osób pracujących na 1000 mieszkańców (znacznie ponad 1000 osób pracujących). Bardzo wysokim wartościami dwu wymienionych powyżej zmiennych towarzyszy wysokie dodatnie saldo migracji (ponad 20 osób na 1000 mieszkańców), co jest związane zarówno z realizacją projektów inwestycyjnych z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej, jak też bardzo dużą liczbą osób pracujących. Wysoka

konkurencyjność inwestycyjna tych gmin jest związana z korzystną lokalizacją i dobrym zarządzaniem rozwojem samorządów, ponieważ wśród gmin położonych w obszarach metropolitalnych nie ma więcej gmin wiejskich, w których liczba osób pracujących przekracza 1000 osób na 1000 mieszkańców. Trzeba też podkreślić, że liczba osób pracujących w tych dwu gminach systematycznie rośnie w badanych przedziale czasu. Świadczy to o dobrym zarządzaniu rozwojem i tworzeniu dobrych praktyk (kształtowaniu konkurencyjności inwestycyjnej i stymulowaniu przedsiębiorczości). Rezultatem dobrego zarządzania rozwojem jest wysoki i systematycznie rosnący wskaźnik przedsiębiorczości. Nieco odmienna sytuacja występuje w gminie Kleszczów, która od wielu lat wykazuje się najwyższą sumaryczną punktacją, jak też najwyższym poziomem wydatków inwestycyjnych, liczbą osób pracujących oraz wskaźnikiem samodzielności finansowej-udziałem dochodów własnych-ponad 90%. Słabym punktem w rozwoju tej gminy wiejskiej jest niski wskaźnik przedsiębiorczości (około 73 podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców-Tarnowo Podgórze 219). Przyczyną rozwoju gminy Kleszczów jest wysoka jakość zarządzania rozwojem, dzięki czemu, mimo że zasoby naturalne zostały wyczerpane (węgiel brunatny) to nie ogranicza to potencjału rozwojowego. Wysoką harmonijnością rozwoju wykazują się wszystkie gminy wiejskie z pierwszej dziesiątki rankingu, takie jak Suchy Las, Komorniki, Nadarzyn, Lesznowola, Baranów oraz Legnickie Pole. Gminy te wyróżniają się wysoką liczbą osób pracujących na 1000 mieszkańców i wysokimi wydatkami na projekty inwestycyjne oraz dodatnim saldem migracji. Można zatem stwierdzić, podzbiór sześciu gmin wymienionych powyżej rozwija się harmonijnie i wykorzystuje swój potencjał związany m. in. z lokalizacją obszarze oddziaływania centrów Uwagę zwraca gmina Baranów, która nie jest położona w obszarze oddziaływania centrum regionalnego czy subregionalnego, a mimo to samorząd tej gminy osiąga sukcesy w rozwoju zbliżone do gmin położonych w obszarach metropolitalnych. Lokalizacja gminy Baranów w sąsiedztwie miasta powiatowego (Kępno) może wskazywać, że taka lokalizacja oraz dobre zarządzanie rozwojem może prowadzić do takich osiągnięć, jak 781 osób pracujących na 1000 mieszkańców- z tendencją wzrostową, relatywnie wysokich wydatków na cele długoterminowe (inwestycje), czy relatywnie wysoki wskaźnik samodzielności finansowej (około 64%).

Przykładem niższej harmonijności rozwoju jest gmina Puchaczów, w której decydujący wpływ na poziom syntetycznego miernika rozwoju ma liczba osób pracujących (1258 osób na 1000 mieszkańców-kopalnia węgla kamiennego Bogdanka). Niskie wydatki na projekty inwestycyjne w 2019 roku w gminie Puchaczów (około 14%) wskazują na słabe wykorzystywanie istniejącego potencjału finansowego do kształtowania konkurencyjności inwestycyjnej, migracyjnej i rozwoju przedsiębiorczości. W pierwszej dziesiątce gmin wiejskich znajduje się zatem siedem gmin

położonych w obszarze oddziaływania centrów (Kobierzyce, Tarnowo Podgórne, Suchy Las, Komorniki, Lesznowola, Nadarzyn, Legnickie Pole), dwie gminy z przemysłem wydobywczym lub energetycznym (Kleszczów i Puchaczów) i jedna peryferyjnie położona gmina Baranów (powiat kępiński). Wynika z tego, że w dwóch gminach jest zidentyfikowany czynnik endogeniczny, to jest zasoby naturalne (węgiel kamienny lub przemysł energetyczny). Na podkreślenie zasługuje gmina Baranów, która wyróżnia się bardzo wysoką liczbą osób pracujących na 1000 mieszkańców (781 osób w 2019 roku)- z systematyczną tendencją wzrostową. Przedstawiony sukces gminy Baranów w kreowaniu miejsc pracy pozwala stwierdzić, że dobre praktyki w realizacji celów długoterminowych (kształtowanie konkurencyjności inwestycyjnej) mogą być tworzone także w gminach położonych peryferyjnie w relacji do głównych centrów. Dlatego w kontekście sukcesu rozwojowego tej gminy trzeba podkreślić znaczenie endogenicznego czynnika jakim jest kapitał ludzki i dobre rządzenie procesami rozwojowymi.

Reasumując należy stwierdzić, że w podzbiorze dziesięciu gmin wiejskich o najwyższym poziomie rozwoju (sumarycznej punktacji) znajduje się siedem gmin położonych w obszarach oddziaływania centrów (Legnickie Pole, Nadarzyn, Komorniki, Lesznowola, Suchy Las, Tarnowo Podgórne i Kobierzyce). Trzeba stwierdzić, że samorządy tych osiągają sukcesy rozwojowe i tworzą dobre praktyki, co świadczy o dobrym zarządzaniu rozwojem w tych gminach i systematyczną realizację kluczowych celów długoterminowych. W dwóch gminach źródłem rozwoju są zasoby naturalne (Kleszczów i Puchaczów) oraz nowoczesne rządzenie rozwojem w gminie Kleszczów-zajmującej pierwsze miejsce w rankingu w badanym przedziale czasu. Do tego dochodzi jedna gminy położona peryferyjnie w relacji do głównych centrów (Baranów), której samorząd wykorzystuje endogeniczne czynniki w realizacji celów długoterminowych i generowaniu miejsc pracy.

Gminy miejsko-wiejskie

Wśród gmin miejsko-wiejskich jest pięć gmin położonych w obszarach oddziaływania głównych centrów, a mianowicie: Ożarów Mazowiecki, Stryków, Błonie, Niepołomice, Rzgów. W podzbiorze pięciu wymienionych gmin tylko Niepołomice awansowały z dalszej pozycji w 2019 roku. Awans ten został osiągnięty dzięki radykalnemu zwiększeniu wydatków na projekty inwestycyjne (ponad dwukrotny wzrost). Jeśli zatem poziom wydatków na cele długoterminowe powróci do poziomu zbliżonego do roku 2018, a inne zmienne nie wykażą się znaczącym wzrostem, to gmina nie utrzyma się w pierwszej dziesiątce w rankingu. Relatywnie nową gminą w pierwszej dziesiątce jest też

Stryków, który w 2003 roku znajdował się na 244 pozycji i do pierwszej dziesiątki awansował w 2016 roku. W przypadku tej gminy przyspieszenie rozwoju jest spowodowane korzystnym położeniem na skrzyżowaniu autostrad, dzięki czemu gmina ta stała się atrakcyjnym miejscem do alokacji inwestycji m. in. logistycznych. W rezultacie tego gmina Stryków zwiększa dynamicznie liczbę osób pracujących, osiągając poziom 786 osób pracujących na 1000 mieszkańców w 2019 roku. Towarzyszy temu dynamiczny wzrost wydatków inwestycyjnych oraz tendencja wzrostowa wskaźnika przedsiębiorczości oraz relatywnie wysokie dodatnie saldo migracji. Można stwierdzić, że sumują się w tym przypadku dwa czynniki, a mianowicie położenie w relacji do głównych węzłów transportowych oraz położenie w obszarze oddziaływania centrum województwa łódzkiego- rezultatem czego jest m. in. wysokie dodatnie saldo migracji. Pozostałe gminy miejsko-wiejskie położone w obszarze oddziaływania centrów (Rzgów, Ożarów Mazowiecki i Błonie) wykazują się zrównoważoną i harmonijną realizacją celów długoterminowych. Uwidacznia się to w stabilnie wysokich wydatkach na projekty inwestycyjne, wysokiej i systematycznie rosnącej liczbie osób pracujących oraz rosnącej liczbie podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Można zatem stwierdzić, że trzy powyżej wymienione gminy, korzystające z rozlewania się rozwoju centrów, mają szanse utrzymywania się w pierwsze dziesiątce rankingu gmin miejsko-wiejskich.

Wśród pięciu gmin miejsko-wiejskich położonych peryferyjnie w relacji do głównych centrów trzy gminy awansowały z dalszych pozycji, a mianowicie Mikołajki, Uniejów, Zbąszynek. Dwie gminy z dominacją usług turystycznych awansowały radykalnie (Mikołajki i Uniejów) ze względu na bardzo duży wzrost wydatków inwestycyjnych- o około 2000 zł per capita do około 6000zł per capita w Mikołajkach o do ponad 7700 zł per capita w Uniejowie. Pozwala to stwierdzić, że duży awans tych gmin wynikał z podjęcia projektów dotyczących infrastruktury turystycznej. Pozostałe zmienne utrzymują się w roku 2019 na poziomie zbliżonym do 2018 roku, co może oznaczać, że jest to krótkotrwały awans. Trzecia z gmin, która awansowała znacząco (Zbąszynek -awans o 11 pozycji w 2019 roku, w porównaniu do roku 2018), swój sukces zawdzięcza także wzrostowi wydatków na projekty inwestycyjne. Trzeba jednak podkreślić wysoką liczbę osób pracujących w gminie Zbąszynek (545 osób na 1000 mieszkańców w 2019 roku), co stwarza szanse na utrzymanie wysokiej pozycji w rankingu. Negatywnym sygnałem jest spadek liczby osób pracujących w 2019 roku, w porównaniu do roku poprzedniego (spadek o ponad 8 osób na 1000 mieszkańców) oraz nieznaczny spadek wskaźnika przedsiębiorczości. Na podstawie wyraźnego wzrostu wydatków na cele długoterminowe (wydatki na projekty inwestycyjne) można przyjąć, że samorząd gminy podejmuje działania-projekty poprawiające konkurencyjność inwestycyjną swojego obszaru, które mogą prowadzić do wzrostu liczby osób pracujących.

Reasumując można stwierdzić, że pięć gmin miejsko-wiejskich z pierwszej dziesiątki w rankingu korzysta z przewagi lokalizacyjnej- są położone w obszarach metropolitalnych i korzystają z rozlewania się rozwoju-dyfuzji (Błonie, Niepołomice, Ożarów Mazowiecki, Rzgów i Stryków). W tych pięciu gminach samorządy są nastawione na poprawianie konkurencyjności inwestycyjnej- tworzenie miejsc pracy, stymulowanie przedsiębiorczości oraz poprawianie konkurencyjności migracyjnej-warunków życia mieszkańców. Stabilną pozycją w rankingu wykazuje się jeszcze gmina Mielno, która wykorzystuje walory turystyczne i dzięki temu wyróżnia się bardzo wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości oraz wysokim poziomem wydatków na projekty inwestycyjne.

Na zakończenie należy podkreślić, że pierwsze miejsce w rankingu gmin miejsko-wiejskich zajmują od wielu lat Polkowice. Wynika to z dwóch czynników, a mianowicie z bardzo wysokiej liczby osób pracujących (959 na 1000 mieszkańców w 2019 roku) oraz wysokiego poziomu wydatków na projekty inwestycyjne. Słabym punktem w rozwoju tej gminy jest wskaźnik przedsiębiorczości (86 podmiotów na 1000 mieszkańców w 2019 roku), co może mieć związek z dostępnością miejsc w pracy. Relatywnie niski wskaźnik przedsiębiorczości występuje w znacznej części gmin miejsko-wiejskich pierwszej dziesiątki. Wysoki wskaźnik przedsiębiorczości stwierdza się tylko w trzech gminach-powyżej 150 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (Mielno, Rzgów, Ożarów Mazowiecki). W pozostałych siedmiu gminach miejsko-wiejskich wskaźnik przedsiębiorczości jest zwykle znacznie poniżej 130 podmiotów na 1000 mieszkańców. Wskazuje to, że w wielu gminach miejsko-wiejskich słabym punktem jest rozwój przedsiębiorczości. Tworzenie warunków-klimatu do przedsiębiorczości wymaga bowiem długoterminowej-systematycznej realizacji wielu projektów edukacyjnych i promocyjnych nastawionych na pobudzenie i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, jak też na pozyskiwanie przedsiębiorców zewnętrznych. Do rozwoju przedsiębiorczości jest niezbędna infrastruktura ekonomiczna, której przykładem może być inkubator przedsiębiorczości, centra-agencje rozwoju czy parki przemysłowo-technologiczne itp..

Gminy miejskie

Wśród gmin miejskich tylko jedno miasto jest położone w obszarze oddziaływania głównych centrów (Bieruń). Miasto to w 2019 roku znacząco zwiększyło wydatki inwestycyjne-cele długoterminowe (do poziomu około 1722 zł per capita-29,5%), dzięki czemu awansowało o dziewięć pozycji w rankingu gmin miejskich w relacji do roku 2018. Wysoką pozycję w rankingu w badanym przedziale czasu Bieruń zawdzięcza przede wszystkim wysokiej liczbie osób pracujących na 1000

mieszkańców (547 osób). Słabym punktem jest natomiast ujemne saldo migracji, co wskazuje, że samorząd Bierunia powinien podjąć działania-projekty nastawione na poprawę konkurencyjności migracyjnej, co można osiągnąć poprzez zmianę relacji pomiędzy napływem i odpływem ludności. Trzeba jednak podkreślić, że konkurencyjność migracyjna jest bardzo złożonym celem, który wymaga bardzo systematycznych działań-projektów w długiej perspektywie. Konkurencyjność migracyjna łączy się z liczbą oraz jakością miejsc pracy oraz może być kojarzona z wartością miastobogactwem mieszkańców. Ten długoterminowy kluczowy cel powinien być uwzględniony w strategii samorządu Bierunia, w przeciwnym przypadku będzie następował ubytek kapitału ludzkiego i w rezultacie obniżanie potencjału rozwojowego.

Pozostałe dziewięć miast są oddalone od głównych centrów rozwoju oraz w dużej części miast pierwszej dziesiątki znaczący udział mają usługi turystyczne. Przykładem takich miast są: Krynica Morska, Karpacz, Łeba, Limanowa oraz Szczawno Zdrój. Miasta te są znane na rynku turystycznym, co wskazuje, że gospodarka turystyczna (przemysł turystyczny) są ważnym stymulatorem rozwoju-realizacji celów długoterminowych. Przykładem progresywnej strategii rozwojowej jest Krynica Morska, której samorząd utrzymuje bardzo wysokie wydatki na projekty inwestycyjne (ponad 11000 zł per capita w 2019 roku -69%). Oznacza to, że kształtowanie konkurencyjności turystycznej wymaga dużych wydatków inwestycyjnych, ale też dzięki temu miasta te osiągają wysoki wskaźnik samodzielności finansowej (ponad 65%).

Słabym punktem wymienionych powyżej miast jest ujemne saldo migracji, co wymaga od samorządów lokalnych podejmowania projektów równoważących napływ i odpływ –imigracji i emigracji ludności (skutecznego kształtowania konkurencyjności migracyjnej). Realizacji długoterminowej wizji rozwojowej towarzyszy wysoki wskaźnik przedsiębiorczości (365 podmiotów na 1000 mieszkańców w 2019 roku), który zwiększył się o 10 podmiotów na 1000 mieszkańców, w porównaniu do roku 2018. Drugim słabym punktem w rozwoju jest niska i malejąca liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców. Trzeba jednak podkreślić, że turystyczne usługi mają sezonowy charakter, co jest substytuowane przez tworzenie mikro przedsiębiorstw, których miejsca pracy nie są wykazywane w GUS. Ponadto trzeba podkreślić, że turystyka sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości, co potwierdza Karpacz oraz Łeba i Szczawno Zdrój. Szczególnie wysoki i rosnący wskaźnik przedsiębiorczości występuje w Karpaczu (840 podmiotów na 1000 mieszkańców w 2019 roku). Przypadek Karpacza powinien być interesujący dla badaczy zjawiska przedsiębiorczości, jak też dla gmin turystycznych, które napotykają na trudności w kształtowaniu sprzyjającego klimatu dla przedsiębiorczości oraz budowaniu infrastruktury ekonomicznej.

Pozostałe miasta (pięć) są położone peryferyjnie w relacji do centrów i nie posiadają walorów turystycznych, ale dzięki systematycznym działaniom realizującym cele długoterminowe miasta te stają się lokalnymi centrami tworzącymi dobre praktyki rozwojowe. Wśród dobrych praktyk rozwojowych należy podkreślić przede wszystkim wysoką konkurencyjność inwestycyjną, w wyniku której miasta te odnoszą sukcesy w liczbie osób pracujących na 1000 mieszkańców. Najwyższy wskaźnik osób pracujących osiągnął Złotów w 2019 roku-czwarte miejsce w rankingu (około 749 osób), ale imponująca jest dynamika wzrostu omawianego wskaźnika w szesnastoleciu (około 509 osób pracujących na 1000 mieszkańców). Na podkreślenie zasługuje wzrost tego wskaźnika w 2019 roku, w porównaniu do 2018 roku-wzrost o ponad 44 osoby pracujące. Świadczy to, że samorząd systematycznie realizuje wspomniany powyżej cel długoterminowy-kształtowanie konkurencyjności inwestycyjnej- generowania miejsc pracy. Pozostałe cztery miasta odnoszą podobne sukcesy w kształtowaniu konkurencyjności inwestycyjnej i dzięki temu liczba osób pracujących przekracza 500 na 1000 mieszkańców, lub zbliża się do tego poziomu. Większość z tych miast posiada ujemne saldo migracji, co wskazuje na potrzebę podejmowania działań-projektów poprawiających relacje pomiędzy odpływem i napływem ludności (kształtowania konkurencyjności migracyjnej). Dodatkowo saldo migracji wśród pięciu analizowanych miast występuje tylko w Lubawie, w której wysoka liczba osób pracujących i systematyczna tendencja wzrostowa tego wskaźnika sprawia, że miasto to staje się lokalnym centrum rozwoju atrakcyjnym dla wielu mieszkańców z obszaru oddziaływania. Relatywnie niski, w analizowanych miastach, jest wskaźnik przedsiębiorczości, co pozwala zakładać, że następną fazą w rozwoju tych miast powinna być przedsiębiorczość, a mianowicie tworzenie klimatu oraz budowa organizacji wspomagających przedsiębiorcze osoby zamierzające uruchomić swoją kreatywność i utworzyć działalność-podmiot gospodarczy.

Reasumując należy podkreślić zasadność podziału miast na turystyczne wyróżniające się wysokimi lub bardzo wysokimi wydatkami na projekty inwestycyjne i wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości oraz pozostałe miasta, które wyróżniają się bardzo wysoką liczbą osób pracujących na 1000 mieszkańców. Dwa wymienione podzbiory realizują odmienne cele rozwojowe. Miasta specjalizujące się w turystyce kształtują konkurencyjność turystyczną i wdrażają projekty w obszarze infrastruktury turystycznej i w efekcie przeznaczają dużą część budżetu na inwestycje (nawet ponad 60% w 2019 roku). Miasta drugiego podzbioru jako kluczowy cel długoterminowy przyjęły konkurencyjność inwestycyjną i generowanie miejsc pracy, dzięki czemu miasta te wyróżniają się wysoką liczbą osób pracujących. Ujemne saldo migracji oraz relatywnie niski wskaźnik przedsiębiorczości w tych miastach wymaga podjęcia działań-projektów i w efekcie wzrostu wydatków inwestycyjnych tworzących warunki do rozwoju przedsiębiorczości oraz poprawy relacji

między napływem i odpływem ludności. Można też stwierdzić, że do osiągnięcia równowagi między napływem i odpływem (imigracją i emigracją) potrzebne będzie zwracanie większej uwagi na jakość tworzonych miejsc pracy (innovacyjne miejsca pracy). Najwyższe ujemne saldo migracji, przy jednocześnie wysokiej liczbie osób pracujących na 1000 mieszkańców, występuje w takich miastach, jak Wysokie Mazowieckie, Sucha Beskidzka, Bieruń i Limanowa, co oznacza, że w tych miastach może być to związane z dominacją miejsc pracy o niskim poziomie innowacyjności (niskiej jakości). Interesujący jest natomiast przypadek Złotowa i Lubawy, w których w 2019 roku występuje dodatnie saldo migracji. Wskazuje to, że samorzady tych dwu miast położonych poza oddziaływaniem centrów dobrze kształtują konkurencyjność migracyjną-realizując projekty skutecznie zachęcające mieszkańców okolicznych gmin wiejskich do zamieszkania w mieście, w którym są dostępne miejsca pracy dostosowane do możliwości grupy docelowej.

Miasta na prawach powiatów

Wśród dziesięciu miast na prawach powiatu dominują centra regionalne (siedem miast) oraz trzy subregionalne (Sopot, Bielsko-Biała i Świnoujście). Wymienione powyżej miasta na prawach powiatu pełnią ważną rolę w rozwoju podregionów, z wyjątkiem Sopotu, który wchodzi w skład trójmiasta (Gdańsk, Gdynia, Sopot), które stanowi centrum rozwoju Pomorza. Przy czym trzeba podkreślić, że Sopot utrzymuje się wysoko w rankingu (zwykle w pierwszej dziesiątce miast na prawach powiatu w latach 2003-2019) dzięki trzem zmiennym, a mianowicie relatywnie wysokiej i systematycznie rosnącej liczbie osób pracujących, liczbie podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oraz relatywnie wysokim wydatkom na projekty inwestycyjne. Ponadto Sopot wyróżnia się najwyższym, wśród miast na prawach powiatu pierwszej dziesiątki, udziałem dochodów własnych (73,86%), co tworzy dobrą bazę do podejmowania długoterminowych decyzji inwestycyjnych. Drugie miasto na prawach powiatu specjalizujące się w turystyce, a mianowicie Świnoujście, awansowało na pierwsze miejsce w rankingu 2019 roku dzięki radykalnemu wzrostowi wydatków na projekty inwestycyjne (9844 zł per capita). Wynika z tego, że samorząd tego miasta podejmuje działania-projekty realizujące wizję rozwoju nastawioną na poprawianie konkurencyjności na rynku turystycznym. Trzeba przy tym podkreślić, że utrzymanie wysokiego miejsca w rankingu będzie uwarunkowane takimi kluczowymi zmiennymi, jak wskaźnik przedsiębiorczości, liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców oraz udział dochodów własnych. Oznacza to, że podejmowane projekty inwestycyjne powinny stymulować wzrost wartości wymienionych powyżej zmiennych.

Pozostałe osiem miast na prawach powiatu pełnią role centrów rozwoju na poziomie krajowym, regionalnym lub subregionalnym, dlatego można je traktować jako względnie jednorodny podzbiór miast na prawach powiatu. W tym podzbiórze najwyższą wartością sumarycznej punktacji-miernikiem realizacji celów długoterminowych wykazuje się Warszawa, która wyróżnia się wysoką wartością kluczowych zmiennych. Na podkreślenie zasługuje wysoki poziom wydatków na projekty inwestycyjne (3900 zł per capita w 2019 roku), wysoki poziom udziału dochodów własnych (71,96%), bardzo wysoka liczba osób pracujących (548 na 1000 mieszkańców w 2019 roku) oraz podmiotów gospodarczych. Dynamika wzrostu wskaźnika przedsiębiorczości w Warszawie jest najwyższa wśród miast na prawach powiatu (wzrost o 63,8% w okresie 2003-2019), czego rezultatem jest 254,8 podmiotów na 1000 mieszkańców w 2019 roku. Jeśli ponadto uwzględnimy bardzo niski wskaźnik bezrobocia oraz dodatnie saldo migracji, to możemy stwierdzić, że dzięki wielu czynnikom uczestniczącym w rozwoju, Warszawa realizuje cele długoterminowe w sposób zrównoważony i harmonijny. Do głównych czynników należy duża koncentracja kapitału ludzkiego, co ma decydujące znaczenie w realizacji celów długoterminowych takich, jak poprawianie konkurencyjności inwestycyjnej, tworzenie klimatu sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości czy kształtowaniu konkurencyjności migracyjnej. Fundamentem do realizacji wymienionych celów strategicznych jest wysoki wskaźnik samodzielności finansowej-udziału dochodów własnych oraz dobre zarządzanie procesami rozwojowymi (good governance). Do podzbioru centrów rozwoju wykazujących się zrównoważoną-harmonijną realizacją celów długoterminowych, osiągających wzrost sumarycznej punktacji należą jeszcze takie miasta, jak Poznań, Katowice, Kraków i Wrocław. W dwu powyżej wymienionych centrach (Poznań i Katowice) występuje ujemne saldo migracji, co osłabia ich potencjał rozwojowy. Jeśli jednak wziąć pod uwagę pozostałe osiągnięcia-wysoką liczbę osób pracujących na 1000 mieszkańców, wysoki wskaźnik przedsiębiorczości oraz wysoki udział dochodów własnych (ponad 60% w 2019 roku), to można założyć, że przy systematycznej realizacji celów długoterminowych możliwa jest korzystna zmiana relacji pomiędzy imigracją i emigracją. Przykładem miast-centrów rozwoju odnoszących sukcesy w kształtowaniu korzystnych relacji pomiędzy imigracją i emigracją jest, obok Warszawy, Kraków, w którym wystąpiło najwyższe dodatnie saldo migracji (8,95 osoby na 1000 mieszkańców w 2019 roku). Można zatem stwierdzić, że centra, których oddziaływanie wykracza poza granice województw, w których stwierdza się dodatnie saldo migracji osiągają wysoką wartość, w ocenie mobilnej ludności. Dodatkim saldem migracji wykazuje się ponadto Wrocław, który wyróżnia się wśród miast na prawach powiatu wysoką dynamiką wzrostu liczby osób pracujących (wzrost o 169 na 1000 mieszkańców). Relatywnie niski poziom tego wskaźnika w roku bazowym (283 osoby pracujące na 1000 mieszkańców) nie

poniższa sukcesu samorządu Wrocławia w kształtowaniu konkurencyjności inwestycyjnej i generowaniu miejsc pracy.

Na zakończenie analizy porównawczej miast na prawach powiatu -centrów regionalnych i subregionalnych uwagę zwracają dwa miasta, a mianowicie Opole i Bielsko Biała, w których zmniejszyła się liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w 2019 roku, w porównaniu do roku poprzedniego. Jest to o tyle zaskakujące, że w większości centrów z pierwszej dziesiątki nastąpił wzrost liczby osób pracujących o ponad 10 na 1000 mieszkańców w 2019 roku, w porównaniu do roku 2018. Może to wskazywać, że samorzady tych miast napotkały ograniczenia w kształtowaniu konkurencyjności inwestycyjnych.

ANAGMIS
OCENA ROZWOJU JST

Więcej informacji:

www.anagmis.pl

Współpraca:

kontakt@anagmis.pl

Opracowanie i analiza danych:

Eugeniusz Sobczak

Michał Staniszewski

Opracowanie graficzne:

Aleksandra Firek